

## Divulgar la Bioética

CATALINA PERELLÓ CAMPANER &amp; ROSA MIRÓ BONET

### Una trobada inesperada

- **Catalina Perelló Campaner.** Infermera. Professora col·laboradora del Departament d'Infermeria i Fisioteràpia de la Universitat de les Illes Balears.
- **Rosa Miró Bonet.** Infermera. Professora col·laboradora del Departament d'Infermeria i Fisioteràpia de la Universitat de les Illes Balears.

En esta sección tienen cabida relatos, guiones de teatro, diálogos, exposiciones y talleres. Esperamos vuestras contribuciones en [abd2@pcb.ub.es](mailto:abd2@pcb.ub.es).

El present article tracta de manera informal un tema cada vegada més candent a l'actualitat: l'experimentació amb animals en la investigació biomèdica. Situa l'escena en un aeroport on dos amics de la infància es retroben per descobrir que representen postures contraposades respecte a aquest problema. En un context que els obliga a compartir diverses hores de conversació, exposen els arguments a favor i en contra de l'experimentació amb animals, així com les raons o els factors que afavoreixen la persistència d'aquesta pràctica. Aquest diàleg entre amics vol ser una reflexió en veu alta que ens faci qüestionar el sentit del patiment animal en l'experimentació.

#### ➤ Aeroport de Son Sant Joan<sup>1</sup>

19.30h

Mòdul D, porta 68

Vol AB9265. Palma de Mallorca – Amsterdam

En Frank Estany<sup>2</sup> és un jove d'una trentena d'anys que es troba assegut a la sala d'espera de l'aeroport. Va vestit amb uns pantalons de pinces marrons, una jaqueta de pana beix i unes esportives velles. Al seu costat hi ha una motxilla amb un portàtil de darrera generació i una gàbia que conté un petit conill blanc amb un taca negra a l'ull esquerre. Espera assegut mentre escolta música amb el seu MP4, quan el sorprèn un anunci que sent pels altaveus:

*Ding, dong, ding: «Es comunica als passatgers del vol 9265 amb destí a Amsterdam que, a causa de problemes meteorològics, es retarda tres hores la sortida del vol. Disculpin les molèsties».*

Quan en Frank encara no ha acabat d'assimilar l'inconvenient que li suposa aquest retard, arriba corrent un home jove, també de trenta anys aproximadament, a la sala d'espera. Va vestit amb uns pantalons amples de ratlles de colors, una camiseta que diu «Pensa globalment,

actua localment» i una motxilla ronyosa de color indefinit.

De cop i volta es miren, i tots dos reconeixen, l'un en l'altre, un bon company de la infància.

P (Pere): Frank? Frankie! Ostres, tipus, quant de temps! Com estàs?

F (Frank): Pere Cantaire<sup>3</sup>! Quan deu fer, quinze anys que no ens vèiem?

P: Jo crec que quinze o més! Et vaig perdre de vista quan vàreu partir de Deià<sup>4</sup>! Com va per Anglaterra? Què fas per aquí, ara?

[S'asseu al seu costat]

F: Tu no canviaràs mai, quantes preguntes! – afegeix rient. Vaig estar estudiant biologia a Anglaterra, em vaig treure un màster d'Investigació Biomèdica a Oxford i després de doctorar-me vaig tornar a Mallorca per fer feina a l'empresa del pare. I fa dos anys que visc a Ciutat<sup>5</sup>. I tu, què contes?

P [somrient]: Tu sí que no canvies, senyor cervellet!! Jo tenc un currículum una mica més reduït... Vaig estudiar Infermeria a la UIB<sup>6</sup>, i d'ençà que vaig acabar faig de cooperant en projectes d'higiene sanitària; he estat a Bolívia, al Marroc, a Perú, a Nova Delhi i ara vaig a Amster-

1. L'Aeroport de Palma de Mallorca, conegut també com l'Aeroport Internacional de Son Sant Joan.

2. La mare d'en Frank, que era anglesa, no va pensar en la similitud que tenia el so conjunt del nom anglès i el llinatge mallorquí amb el del famós professor creat per l'escriptora Mary W. Shelley.

3. Que curiosa la semblança entre el nom i el llinatge d'en Pere i el del famós pare de l'especisme!!

4. Deià és una de les joies de la Mediterrània, un petit poble d'aquells que el visitant no oblidarà mai, situat a la costa nord-est de Mallorca.

5. Palma de Mallorca.

6. Universitat de les Illes Balears.

## Difundir la Bioètica

dam, a una concentració pacifista contra l'experimentació amb animals...

[Moment de silenci incòmode...]

F: Ah... Ja hi arribaràs a temps amb aquest retard?

P: Sí. La concentració és demà. I tu, on vas?

F: Em... A un congrés... de farmacologia.

P: Ah, que interessant, no? I presentes alguna cosa?

[En aquest moment, el conill poteja la gàbia i treu el nas entre les barres. Els dos amics hi dirigeixen la mirada]

F: Sí, bé, en realitat una companya i jo presentem una investigació sobre un nou fibrinolític que creiem que serà revolucionari per al tractament dels accidents vasculars cerebrals isquèmics (AVC).

P [aixecant les celles i creuant els braços]: Ja... I m'imagin que aquesta preciositat [assenyalant amb el cap el conill] fa poc que ha tingut un AVC, no?

F [mirant el rellotge]: Feim un cafè?

P: Convindria.

### ➤ Aeroport de Son Sant Joan

20 h

#### Mòdul C. Cafeteria Ponent.

P [dirigint-se a la cambrera]: un tallat amb llet de soja.

F [fa una mirada de reüll a en Pere]: Per a mi... una Voll-Damm. Gràcies.

P: Que estrany, no? Fixa't quantes coses compartíem durant la infància i els camins tan diferents – i oposats!- que hem seguit a la vida...

F: Bé... tampoc no són tan oposats... En el fons, segurament tots dos tenim metes comunes. Fixa't: tu et dediques a tenir cura de persones i jo em dedic a investigar per trobar nous tractaments per a la cura de malalties.

P: Vist així... però la veritat és que entre tu i jo hi ha una gran diferència. Jo no només em dedic a tenir cura de persones. A mi també m'importen altres éssers vius... [Mirant ara el conill] No és veritat, senyor Dany Col-lateral?

F: Home... tampoc no et posis així.

P: No t'agrada el nom?

F: No, perquè aquest conill en realitat ha estat criat amb aquesta finalitat. No és un conill domès-

tic. I ara que hi pens, és una femella.

P: Ah! Idò, li direm Taqueta. I dius que perquè hagi nascut dins un laboratori ens és legítim, als homes, provocar-li sofriment?

F: Mira, Pere. Toquem amb els peus a terra. Tu saps que hi ha un conjunt de lleis que t'obliguen a provar els nous fàrmacs amb animals. Sense anar més enfora, un Reial Decret de 2007 (1) imposa que els assaigs clínics de nous principis actius han de ser precedits de les proves necessàries amb animals. I d'altra banda, la protecció dels animals emprats en experimentació està molt regulada (2).

P: Tot això és molt relatiu. És ben sabut que les lleis es poden interpretar de diverses formes i, a més, son lleis fetes pels homes i per al seu benefici. Si t'hi fixes, els drets dels animals es tenen en compte de manera marginal, quasi com una justificació moral al sofriment que els provocam (3).

F: Home! La llei també preveu que, en el casos que sigui possible, es substitueixi l'experimentació *in vivo* per procediments *in vitro* (1).

P: Va, no siguis innocent. La legislació sempre dóna molt de joc, fixa't que defineix *procediment* com a prova a la qual es sotmet un animal i amb la qual li poden causar dolor, sofriment, angoixa o dany perllongat (4). Això legitima la provocació de dolor i de dany als animals, amb l'excusa d'obtenir resultats beneficiosos per als humans, com, per exemple, un nou xampú que t'allisa el pèl i te'l deixa «supermegabrillant»!!

F: Estàs posant tota l'experimentació amb animals dins el mateix sac. Jo tampoc no sóc partidari de causar dolor a animals per testar productes cosmètics, però sí que crec que és necessari comprovar l'eficàcia i la seguretat d'un nou fàrmac en animals abans que en persones.

P: Tu coneixes l'escàndol del cloquínol?

F: Un antidiarreic dels anys 70? [s'acaba la cervesa]

P: Sí, aquell que generava diarrea i que va provocar ceguesa i/o paràlisi a trenta mil persones i la mort de milers més (5).

F: Però Pere... Tal vegada és cert que el cloquínol s'havia provat en animals i semblava segur, però si ho penses... quantes d'aquestes

## Difundir la Bioética

morts es poden atribuir de manera directa a la presa de cloquino i no a l'existència d'altres factors concomitants? I d'altra banda, tu saps que tots els fàrmacs tenen efectes secundaris, molts d'aquests difícils de detectar en els curts períodes d'experimentació en el laboratori, que surten anys després. Hem de ser realistes i pensar que totes les drogues tenen uns beneficis i uns riscos, i que la decisió d'administrar-les es basa en el resultat final de la balança.

P [silenci, pensatiu; s'aixeca de la cadira]: Et sembla bé si estiram les cames una mica?

*En Frank fa un moviment d'afirmació amb el cap i s'aixeca. Comencen a caminar al llarg del passadís de la terminal C.*

P: Però tu creus que realment els resultats dels models animals són extrapolables als dels humans?

F: És cert que tenen les seves limitacions, però no pots negar la utilitat de molts fàrmacs que han estat provats prèviament en animals...

P: Ja, i molts d'altres que una vegada que s'han provat en animals, no han resultat útils per als humans. Durant els anys 60, els estudis prospectius i retrospectius fets en humans varen demostrar una correlació clara entre el tabaquisme i el càncer de pulmó, però el fet que en models animals no es confirmàs aquesta hipòtesi va retardar la publicació dels resultats i l'inici de les advertències de sanitat (6). O el tema dels teratògens, com la talidomida, que els anys seixanta era administrada com a sedant a les dones embarassades amb garantia que no afectava el fetus, i deu mil nins varen néixer amb deformitats severes (5). Sabies que la meitat dels tests de teratogenitat que demostraven que aproximadament mil quatre-cents substàncies tenien efectes teratògens en humans, es varen «etiquetar» com a segures en animals?

F: Doncs, què proposes com a alternativa? Experimentar directament amb humans? Això faria que els resultats obtinguts fossin directament extrapolables –salvant diferències individuals, és clar– però, quantes persones creus tu que es mostrarien disposades a ser subjectes de laboratori sense una garantia prèvia de seguretat del fàrmac que es vol provar? Seria ètic tot això?

P: [silenci, pensatiu]

F: Recordes els experiments nazis o japonesos amb presoners? Sabies que a Amèrica, es negava el tractament de la sífilis a homes negres per tal de poder estudiar la progressió natural de la malaltia? I que intencionalment exposaren centenars de civils innocents a bacteries letals per testar armes biològiques? (6). La llista és interminable. Supòs que no vols que es repeteixin aquests experiments immorals, no?

P: És clar que no, evidentment. Però això no justifica que sí que sigui moralment acceptable per als animals. Si ho mires bé, animals i humans tenen interessos comuns: viure, reproduir-se, evitar el dolor i, per tant, la nostra manera de tractar els animals hauria de ser la mateixa que empram entre nosaltres. Realment, la raça, el sexe o l'espècie no haurien de ser factors que determinassin una responsabilitat més gran o més petita de la mort d'un ésser viu (7). La declaració dels drets dels animals defensa tots aquests aspectes. Un d'aquests és que l'home no es pot atribuir el dret de poder exterminar altres animals, sinó que té l'obligació de posar els seus coneixements al servei dels animals. És més, qualsevol mort justificada d'un animal, innecessària o no, hauria de ser considerada com un biocidi: un crim contra la vida (8).

F: Home, en un principi, l'objectiu de qualsevol experiment no és la mort de l'animal, sinó trobar una millora en el tractament de determinades malalties... Una altra cosa és que l'experiment tingui com a conseqüència involuntària la mort de l'animal o que els resultats obtinguts no siguin útils per als humans.

P: Útils? Saps quants experiments es poden etiquetar d'absurds i inútils en tota la història de la investigació?

F: Inútils? En quin sentit? Perquè com et deia, evidentment, molts fàrmacs provats en animals mai no arriben a superar els controls de seguretat necessaris perquè puguin passar a la fase d'experimentació clínica en humans, però això no vol dir que siguin inútils.

P: No, no. Inútils d'inútils. Totalment inservibles i, en ocasions, absurds. Per exemple, l'any 1965, el *gran psicòleg* [amb ironia] Harlow va realitzar multitud d'experiments per verificar els efectes de la privació materna en mones que des

## Difundir la Bioética

del naixement eren separades de la mare i criades en gàbies de filferro i acer inoxidable. També varen fer experiments amb mares-màquina i varen *crear* artificialment mares-monstre, que eren criades aïlladament i que rebutjaven els seus nadons. El més ridícul de tot això és que prèviament a aquests estudis, abans de 1951, Bowlby ja havia demostrat aquests mateixos efectes en nins orfes de guerra, refugiats i nins reclosos a institucions (7).

F: Però...

P [indignat]: No! Però no acaba aquí. El més absurd de tot és que un cert Sackett, deixeble de Harlow, va continuar els mateixos experiments amb altres espècies de mones (rhesus, macacos...) per veure les diferències entre espècies. Si varen trobar diferències entre espècies de mones, com no n'hi ha d'haver entre mones i humans! (7)

F [resignat]: D'acord, d'acord. I segurament no és un cas aïllat.

P: És clar que no!! I si ho penses bé, l'experimentació animal és paradoxal: experimentam amb rates perquè tenen un sistema nerviós similar a l'humà. Les consideram similars a nosaltres en aquest sentit perquè justifica la investigació, però no en el sentit que gaudeixen dels mateixos drets a no sofrir que els ésser humans. Som iguals i diferents alhora, segons ens convingui (7).

F: Reconec que el sentit d'autocrítica és un punt feble en la majoria d'investigadors, es donen moltes coses per fet i poques vegades es discuteix el sentit real de l'experiment que es comença (9). Entenc que no és acceptable induir sofriment als animals de manera gratuïta però tots pretem un desenvolupament tecnològic, mèdic i amb garanties dels productes de consum i, fins i tot, volem que els estudiants de les facultats de medicina i veterinària aprenguin fisiologia animal correctament (10). La pregunta del milió és: com és possible encaixar aquestes necessitats en un món sense experimentació animal?

P [tocant-se la panxa, que li fa renou]: Buf... Crec que per raonar això necessit sopar una mi-

ca. Et fa ganes?

F [amb un somriure sarcàstic]: És clar que sí, si vols et convit a menjar aletes de pollastre fregides en aquell restaurant de menjar ràpid!

P [responent amb una mirada inquisidora, però divertida]: Ja, ja, ja!

### ► Aeroport de Son Sant Joan

22 h

#### Mòdul C. Cafeteria Ponent.

P: Una amanida de formatge de cabra amb nous, per favor, i una aigua.

F: Creus que si deman una hamburguesa haurem de discutir sobre el seu origen?

P: No vindrà d'una, així que fes el que vulguis.

F: Una hamburguesa amb patates i una cervesa.

P: Bé, reprement el que discutíem abans. No sé si coneixes associacions o organitzacions com el Comitè Mèdic per a la Medicina Responsable<sup>7</sup> o les Societats Antivivisecció<sup>8</sup> (10).

F [estirant-se sobre el respall de la cadira]: Estàs assabentadíssim! Jo només he sentit anomenar un grup nacional de treball especialitzat en metodologies alternatives...

P: Exacte! És el grup dirigit pel doctor Repetto. I també hi ha un altre centre europeu per a la validació de mètodes alternatius<sup>9</sup>. Bé, doncs totes aquestes institucions fan recerca sobre alternatives a l'experimentació amb animals. Aquestes alternatives es basen en la regla de les tres erres. Et sona?

F: Mmmm... Reemplaçament, reducció i...

P: I... refinament. Exacte. *Reemplaçar* suposa substituir els animals per equivalents, com per exemple, l'ús de models de plàstic per a les pràctiques a les facultats i escoles de medicina i veterinària, sistemes de cultius de bacteries, cèl·lules i teixits, i els models predictius amb ordinador sobre toxicitat de medicaments. *Reduir* suposa disminuir el nombre d'animals emprats en investigació a un nombre adequat i suficient que no vol dir el mínim possible, sinó el necessari per garantir uns resultats significatius. I finalment, *refinar* implica desenvolupar procediments que minimit-

7. Physicians Committee for a Responsible Medicine. <http://www.pcrm.org>.

8. American Anti-vivisection Society (<http://www.sniksnaak.com/aavs.html>), National Anti-vivisection Society (<http://www.navs.org>), New England Anti-vivisection Society (<http://www.neavs.org>).

9. European Center for the Validation of Alternative Methods. ECVAM (<http://ecvam.jrc.it>).

## Difundir la Bioètica

zin el sofriment i l'angoixa que es provoca als animals, a partir de l'acceptació del fet que els animals tenen sensibilitat i experimenten sensacions (9).

F: I quins són aquests mètodes alternatius, a part dels que has dit?

P [retirant part de la lletuga per al conill, i oferint-n'hi un tros]: Una font possible d'informació són els estudis epidemiològics de població, que permeten identificar les causes de les malalties humanes amb l'objectiu de desenvolupar mesures preventives i terapèutiques. Per exemple, els factors de risc cardiovascular s'han establert d'aquesta manera. Una altra font de coneixements són els estudis amb pacients, que permeten monitorar directament els pacients afectats per demostrar, posam per cas, que un determinat tractament és efectiu. Els estudis d'imatge no invasius també permeten disposar de molta informació sense sofriment (6).

F [fent una mossegada a l'hamburguesa]: Les autòpsies també, i les biòpsies...

P: És clar, permeten conèixer la fisiopatologia de les malalties. I després, el que ja t'he comentat dels tests *in vitro*, dels cultius de cèl·lules i teixits, dels microfluids; o dels experiments de microdosi, que es basen en el principi que el millor model de l'home és l'home i suposen la introducció de dosis mínimes de noves drogues (prop de l'1% de la dosi que es prescriuria del fàrmac) i analitzen l'activitat d'aquestes substàncies en el cos humà, arribant a un 70% de correspondència amb els resultats amb dosi completa (6). Això podria ser aplicable al vostre experiment, no?

F [pensant]: És possible, s'hauria de mirar. Tot això que em contes és molt bonic, però difícil de dur a terme, sobretot quan fas feina per a una empresa que et determina les condicions de feina i el pressupost.

P: Aquesta és una excusa fàcil!

F [agafant la cervesa]: No!!! No és una excusa fàcil, pensa que per a les indústries químiques i farmacèutiques l'experimentació animal proveeix una protecció legal important (6). Garanteix una seguretat necessària per als usuaris que després empraran aquell fàrmac.

P: És clar que és una protecció legal! Perquè en casos de mort o discapacitat l'empresa

s'estalvia haver d'indemnitzar els afectats i les seves famílies.

F: Això és molt superficial i redueix els interessos dels investigadors als de tipus econòmic. Jo faig feina per aconseguir un fàrmac que realment pugui salvar vides, aquest és el meu objectiu principal. I la ciència mèdica *tradicional*, en la qual jo m'he format, defensa l'experimentació animal com un model ideal per aconseguir evidències científiques. De fet, si t'hi fixes, les principals revistes d'investigació mèdica afavoreixen la publicació de treballs amb experimentació animal. Tot i que és cert que ara mateix hi ha un canvi en la metodologia d'investigació (10) per tal d'evitar o reduir el sofriment dels animals de laboratori, encara és un procés en gestació.

P: Jo no dic que tu, com a individu, no persegueixis objectius nobles en la teva investigació. Però no tothom pensa com tu. El món científic afavoreix, tu ho saps, la cultura de «publica o mor», de manera que els investigadors fan el possible per aconseguir publicar a les diferents revistes i, moltes vegades, el que es fa és repetir investigacions que s'han fet en un tipus d'animal, substituïnt l'espècie animal per una altra, o canviant una altra variable (6) perquè sigui possible obtenir nous resultats sense fer una gran inversió econòmica i de temps.

F: Això té a veure amb la manca d'esperit d'autocrítica que et comentava que de vegades fa falta en investigació. D'altra banda, des de sempre l'experimentació animal ha semblat més *científica* que la recerca clínica. És clar que un model de laboratori és molt més controlable que un experiment amb humans, on es perd el control de moltes variables. A més, tu creus que alguna persona es sotmetria a un estudi d'un fàrmac nou sense una experimentació prèvia amb animals que garantis unes evidències clares dels resultats que pot tenir en ella?

P: Però de tota manera pot ser que els resultats de l'experimentació animal no es puguin extrapol·lar: ja hi ha variabilitat interindividus entre humans, imagina't entre espècies!! D'altra banda, tu dius que els estudis amb animals dins els laboratoris permeten més control de les variables, però si ho penses, els estudis amb humans resulten molt més propers a la realitat i eviten varia-

## Difundir la Bioética

bles de confusió que es poden generar dins el laboratori com, per exemple, l'estrès generat als animals, que pot predisposar-los a ser més susceptibles a les infeccions.

F: Però tu saps que socialment es dóna més valor a aquest tipus d'investigació. La gent, en general, veu normal que un cirurgià s'entreni a fer trasplantaments de cor en un porc abans de fer-ho en humans.

P: Bé, no ens enganyem. En el fons, tot es basa en una infraestructura econòmica molt potent. De fet, moltes universitats i centres mèdics obtenen beneficis econòmics tan importants a partir de beques d'investigació amb animals, que ja ho contempen com a part del seu pressupost anual general.

F: Estic d'acord que hi ha raons econòmiques molt potents i que hi ha una indústria de producció i venda d'animals que sustenta tot aquest sistema, però avui en dia resulta molt complex obtenir finançament per investigacions que emprin mètodes alternatius i, en el fons, ja sabem que els doblers «mouen el món».

P: Els valors també el mouen! Vosaltres, els científics, emprau eufemismes com «sacrifici» i «destret» en lloc de «matar» o «dolor i sofriment»!

F: Nosaltres, sempre que és pertinent, els sedam per evitar-los dolor.

P [adoptant un to irònic]: Ah! Això em tranquil·litza bastant. Sedau el conillet per provocar-li l'AVC i després, quan es desperta, es troba amb mig cos paralytitzat: no es pot moure correctament, no pot beure normalment perquè la llengua no es mou bé i no pot menjar. S'ha de fer les necessitats quasi a sobre perquè no es pot incorporar. [Ara indignat] Per què quan es parla de dolor i sofriment sempre pensau únicament i exclusivament en el dolor físic? On queda el dolor psicològic i l'estrès emocional? Les rates tenen un sistema nerviós semblant al de l'home i per això es poden fer estudis en elles. Però aquesta semblança no serveix per eximir-les d'haver de sofrir inútilment en moltes ocasions ni, en el millor dels casos, per aconseguir un benefici que sigui per a elles o per a la seva espècie, sinó per a l'espècie «reina del món»: la humana. [abaixant el to de veu] Diques-me, Frankie, en quin moment vares

deixar d'entendre el sofriment dels animals?

F [pensatiu]: Tal vegada és cert el que dius, i pot ser, com a mecanisme de defensa, que no pensem en el sofriment psicològic i emocional dels animals.

P: Per què creus que és així?

F [indecís]: Jo sempre havia pensat que els animals eren éssers que no gaudien de la mateixa intel·ligència que els humans, ni tenien una estructura social i familiar complexa, i que tampoc no tenien moral. Sempre he pensat que la mort de milers de rates pot estar justificada si es salva una sola vida humana.

P [amb pena i resignació]: Es curiós, creus que hi ha una ètica per a l'humà i una ètica per als animals, i això és una ètica superficial i egoista (6), que defensa que el fi justifica els mitjans. No et sembla absurd, això, quan s'ha comprovat que moltes vegades, malgrat que els animals paguin un preu alt, no s'arriba a aconseguir la finalitat desitjada? Si entre els homes fóssim tan insensibles com ho som amb els animals, ens titllarien d'*inhumans*.

Els joves investigadors preferiu obviar el tema, digau-li mecanisme de defensa, o com vulguis, però no gosau rompre aquesta dinàmica per por que es vegin afectades les vostres carreres (6). Però tranquil, no sou els únics. Per a la gent en general és més fàcil no pensar en aquestes qüestions que remouen sentiments de culpabilitat difícils d'empassar.

*Silenci incòmode. El conill es remou a la gàbia. En Pere l'obri i agafa el conill, el posa sobre les seves cames i li dóna un tros de lletuga.*

Ding, dong, ding. «S'informa els senyors passatgers del vol 9265 amb destí a Amsterdam que es cancel·la el vol i es posposa fins demà a les 10.30h. Per a més informació, passin pel mostrador de la companyia. Disculpin les molèsties».

F [en Frank mira el rellotge i calcula mentalment. Impossible arribar a temps al congrés a les 12h del matí.]: Jo ja no agafaré el vol, Pere. Crec que vaig a avisar la meua companyia que haurà de presentar la comunicació tota sola i sense subjecte d'experiment. Me'n vaig cap a casa. La veritat és que aquesta espera ha resultat molt... interessant.

P: Ja! Jo aniré a veure si puc partir demà al

*Difundir la Bioética*

matí. Tal vegada encara arribi a temps a la manifestació.

F: Esper que sí [recollint les coses i aixecant-se. Quan va a agafar la gàbia, mira en Pere, que té el conill a sobre]. Te la vols endur?

P [sorprès]: Com?

F: Que si te la vols emportar [diu, fent un moviment d'ironia amb el cap], na Taqueta, a casa. Després de tot el que ha sentit, jo ja no m'atreveixo a ficar-la un altre cop dins el labo-

ratori [somriu]; hi provocaria una rebel·lió!

P: Mmmm. [somriu] «Rebel·lió al laboratori». Podria ser un bon títol per a una pel·lícula de conscienciació social... [mirant el conill]. Taqueta, tu què trobes?

F: Bé, Pere. Fins un altre dia.

P [continua assegut amb el conill a sobre]: Adéu. Esper haver remogut qualche cosa a la teva consciència [li ofereix la mà, somrient]

F [estreny la mà]: Qualque cosa per pensar, me'n duc a casa. Adéu i fins un altre dia.

**Bibliografia**

- Real Decreto 1345/2007, de 11 de octubre, por el que se regula el procedimiento de autorización, registro y condiciones de dispensación de los medicamentos de uso humano fabricados industrialmente.
- Real Decreto 1201/2005, de 10 de octubre, sobre protección de los animales utilizados para experimentación y otros fines científicos.
- DE LORA, P. *Justicia para los animales: la ética más allá de la humanidad*. Madrid: Alianza, 2003.
- Ley 32/2007, para el cuidado de los animales en su explotación, transporte, experimentación y sacrificio.
- Contra la experimentación con animales, desde una perspectiva científica y médica. AnimaNaturalis. Disponible a: [http://www.animanaturalis.org/modules.php?goto=Sprt26\\_543](http://www.animanaturalis.org/modules.php?goto=Sprt26_543). Consultado el 1/4/2008.
- ANDEREGG C.; ARCHIBALD, K.; BAILEY, J.; [et al.]. *A critical look at animal experimentation*. Medical Research Modernization Committee, 2006.
- SINGER, P. *Herramientas de Investigación*. A: Singer P. Liberación Animal. Madrid: Trotta, 1999.
- LACADENA, JR. *Los derechos de los animales en la experimentación*. AnimaNaturalis, 2002. Disponible a: [http://www.animanaturalis.org/modules.php?goto=Sprt26\\_545](http://www.animanaturalis.org/modules.php?goto=Sprt26_545). Consultado el 1/4/2008.
- PARDO CABALLOS, A. *Ética de la experimentación animal. Directrices legales y éticas contemporáneas*. Cuadernos de Bioética. XVI (3): 2005. pàg. 393-396.
- QUEROL VIÑAS, N. *¿Es útil la experimentación con animales?*. AnimaNaturalis, 2008. Disponible a: <http://www.animanaturalis.org/538>. Consultado el 5/5/2008.